

Kommunal regnskapsstandard nr. 11 (KRS)

Fastsatt som KRS av styret i foreningen GKRS 20.06.2019, med virkning f.o.m. regnskapsåret 2020.

Finansielle eiendeler og forpliktelser

1. INNLEDNING OG BAKGRUNN

1. Denne standarden omhandler regnskapsføring av finansielle eiendeler og forpliktelser, herunder derivater. Standarden gir også kriterier og retningslinjer for regnskapsføring av sikring.
2. Til standarden hører tre vedlegg, A: Veiledning til anvendelse av KRS nr. 11, B: Eksempler på regnskapsføring og C: Ordliste. Vedleggene utdyper og gir veiledning til forståelsen av standarden.
3. Finansielle eiendeler og forpliktelser skal fremgå av kommunens balanseregnskap etter kriteriene i punkt 3.2 og verdsettes i henhold til punkt 3.4. Unntaket fra dette gjelder når finansielle eiendeler og forpliktelser inngår i en økonomisk sikringsrelasjon og kriteriene for regnskapsføring under sikring i punkt 3.5 er oppfylt.
4. I standarden brukes benevnelsen «kommuner» om både kommuner og fylkeskommuner. «Finansielle instrumenter» brukes som en samlebetegnelse for finansielle eiendeler og forpliktelser.
5. Med budsjett- og regnskapsforskriften forstås forskrift av 07.06.2019 nr. 714 om økonomiplan, årsbudsjett, årsregnskap og årsberetning for kommuner og fylkeskommuner mv.

1.1 Avgrensning av virkeområde

1. Standarden omfatter regnskapsføring av finansielle eiendeler som er klassifisert som omløpsmidler og finansielle forpliktelser som er klassifisert som kortsiktig gjeld, jf. KRS nr. 1 «Klassifisering av anleggsmidler, omløpsmidler, langsiktig og kortsiktig gjeld».
2. Kommuneloven § 14-14 til § 14-18 regulerer kommunenes adgang til låneopptak, og hvordan kommunene skal avdra langsiktig gjeld. De overordnede kravene til

kommunenes finans- og gjeldsforvaltning følger av kommuneloven § 14-1 og er videre regulert av kommuneloven § 14-13 med tilhørende forskrift. Disse bestemmelsene har betydning for kommunenes forvaltning av finansielle eiendeler og forpliktelser, men drøftes ikke i denne standarden.

2. REGELVERK

1. Reglene om klassifisering av eiendeler og gjeld i kommuneregnskapet er gitt i budsjett- og regnskapsforskriften § 3-1.
2. Regler for måling av omløpsmidler og kortsiktig gjeld følger av budsjett- og regnskapsforskriften § 3-3.

Omløpsmidler måles til det laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi. Markedsbaserte finansielle omløpsmidler måles til virkelig verdi.

Kortsiktig gjeld måles til det høyeste av opptakskost og virkelig verdi.

Ved sikring skal gevinst eller tap på et sikringsinstrument sammenstilles med tap eller gevinst på sikringsobjektet.

3. Etter budsjett- og regnskapsforskriften § 5-11 bokstav d) skal det gis noteopplysninger om markedsbaserte finansielle omløpsmidler og derivater. Noteopplysninger om sikring følger av bokstav e).
4. Anskaffelseskost og opptakskost for finansielle eiendeler og forpliktelser er nærmere behandlet i KRS nr. 2 «Anskaffelseskost og opptakskost for balanseposter».

3. DRØFTELSE

3.1 Definisjoner

1. I denne standarden er en finansiell eiendel en kontrakt som er en finansiell forpliktelse eller egenkapital for en annen part. En finansiell forpliktelse er en kontrakt som er en finansiell eiendel for en annen part.

Eksempler på finansielle eiendeler og forpliktelser som omfattes av denne standarden inkluderer

- kontanter og bankinnskudd
- utlån og innlån
- sertifikater og obligasjoner
- aksjer, egenkapitalbevis og andeler
- verdipapirfond
- derivater

når disse er klassifisert som omløpsmidler eller kortsiktig gjeld.

2. Derivat er et finansielt instrument med alle de tre følgende kjennetegn:
 - a) Verdien endres som et resultat av endringer i angitt rente, kurs, råvarepris, eller pris-, rente-, aksjeindeks eller annen underliggende variabel.
 - b) Det skal gjøres opp på et framtidig tidspunkt. Oppgjøret kan være i form av kontanter eller ett eller flere andre finansielle instrumenter.
 - c) Det kreves ingen eller liten utbetaling på avtaletidspunktet i forhold til andre typer kontrakter som har likeartet eksponering overfor endringer i markedspriser og/eller andre underliggende variabler.

Eksempler på derivater

- rentebytteavtaler (swap)
- fremtidige renteavtaler (FRA)
- bytteavtaler med fremtidig oppstart
- valutaterminkontrakter
- opsjoner
- tegningsretter
- andre termin- og futurekontrakter

3. Sammensatte finansielle instrument er kombinasjonsprodukter som består av to eller flere finansielle instrument. Dette kan være en finansiell eiendel eller forpliktelse (vertsinstrument) i kombinasjon med et eller flere derivatinstrument (innebygd derivat), eller flere derivatinstrument satt sammen.

Eksempler på sammensatte finansielle instrument er aksjeindekserte obligasjoner og rentebytteavtaler med ett eller flere opsjonselementer (swapsjoner).

4. Økonomisk sikring innebærer at ett eller flere finansielle instrumenter benyttes for å motvirke risiko for verdiendringer eller svingninger i kontantstrømmer. Regnskapsmessig sikring forutsetter at det ligger en effektiv økonomisk sikring til grunn. Sikring er nærmere omtalt i punkt 3.5.

3.2 Regnskapsføringstidspunkt

1. Førstegangsbalanseføring skal skje på transaksjonstidspunktet. En transaksjon er gjennomført når det vesentligste av risiko og kontroll er overført. Risikoen som overføres er eiendelens gevinst- eller tapspotensial, mens kontrollen som overføres er beslutningsmyndigheten og råderetten over eiendelen.
2. For en finansiell eiendel eller forpliktelse vil det vesentligste av risiko og kontroll overføres når kommunen blir part i instrumentets kontraktmessige vilkår. Dette vil normalt være avtaletidspunktet. For derivater vil avtaletidspunktet alltid være transaksjonstidspunktet.
3. Finansielle instrumenter føres ut av balansen når de bortfaller eller når det foreligger en transaksjon eller annet forhold som medfører at det vesentligste av risiko og kontroll er overført. Dette omfatter også vesentlige endringer i instrumentets kontraktmessige vilkår.

3.3 Klassifisering

Klassifisering av finansielle eiendeler (anleggsmidler eller omløpsmidler) og forpliktelser (langsiktig eller kortsiktig gjeld) i balansen er behandlet i KRS nr. 1 «Klassifisering av anleggsmidler, omløpsmidler, langsiktig og kortsiktig gjeld».

3.4 Måling

3.4.1 Hovedreglene for måling

1. Finansielle omløpsmidler måles til laveste verdi av anskaffelseskost og virkelig verdi (laveste verdis prinsipp).
2. Markedsbaserte finansielle omløpsmidler, jf. KRS nr. 1 punkt 2.3 nr. 8, måles til virkelig verdi (markedsverdi prinsippet).
3. Finansielle forpliktelser klassifisert som kortsiktig gjeld måles til høyeste verdi av opptakskost og virkelig verdi (høyeste verdis prinsipp).
4. Anvendelse av reglene om måling i budsjett- og regnskapsforskriften innebærer at verdiendringer på eiendeler og forpliktelser skal regnskapsføres som utgifter eller inntekter i driftsregnskapet.

3.4.2 Nærmere om anskaffelseskost og opptakskost

1. Anskaffelseskost for finansielle eiendeler omfatter kjøpsprisen med tillegg for alle utgifter som følger av kjøpet/avtalen (direkte transaksjonsutgifter), jf. KRS nr. 2 punkt 3.1 nr. 8.
2. Opptakskost for finansielle forpliktelser er pålydende på det tidspunkt som forpliktelsen oppstår med tillegg for alle utgifter som følger av avtalen (direkte transaksjonsutgifter), jf. KRS nr. 2 punkt 3.2 nr. 2.
3. Direkte transaksjonsutgifter er alle utgifter som er direkte henførbare til den finansielle eiendelen eller forpliktelsen, dvs. utgifter som ikke ville eksistert dersom avtalen om den finansielle eiendelen eller forpliktelsen ikke hadde eksistert.
4. Ombyttbare finansielle eiendeler tilordnes gjennomsnittlig anskaffelseskost ved senere måling av den enkelte eiendel. Med ombyttbare finansielle eiendeler forstås eiendeler med identiske økonomiske karakteristika. Dette er eksempelvis andeler i samme verdipapirfond.

3.4.3 Nærmere om virkelig verdi

1. Virkelig verdi er det beløp som en finansiell eiendel eller forpliktelse kan gjøres opp med mellom uavhengige parter. Dersom tilsvarende finansielle instrumenter omsettes i et godt fungerende marked, beregnes virkelig verdi med utgangspunkt i observert markedsverdi. Eksempelvis er virkelig verdi for børsnoterte aksjer balansedagens kurs.

2. Dersom det ikke er noen tilgjengelig markedspris, må virkelig verdi fastsettes etter beste estimat.
3. For fordringer, utlån, obligasjoner og lignende fordringsinstrument er virkelig verdi den antatte realisasjonsverdien, dvs. den forventede tilbakebetalingen på fordringen.

3.4.4 Måling av derivater

1. Derivater med finansielt oppgjør er omfattet av de generelle reglene om måling beskrevet i punkt 3.4.1 nr. 1 og 2. Derivater oppfyller normalt ikke kriteriene for klassifisering som markedsbaserte finansielle omløpsmidler.
2. Derivater med finansielt oppgjør som inngår som sikring, unntas fra de alminnelige reglene for måling, og behandles etter reglene i punkt 3.5.
3. Ved sammensatte finansielle instrument skal det enkelte instrument som hovedregel identifiseres og verdsettes separat. Måling av det enkelte instrument skjer etter samme regler som for øvrige finansielle instrument. Dersom det ikke er mulig å fastsette den virkelige verdien av det innebygde derivatet på en pålitelig måte på grunnlag av derivatets vilkår, fastsettes verdien med utgangspunkt i vertskontraktens virkelige verdi.

Anskaffelseskost og opptakskost for derivater

4. Derivater som har en virkelig verdi (nåverdi) lik null ved inngåelse, vil ha en anskaffelseskost/opptakskost på kroner null, men skal likevel måles etter de alminnelige reglene for måling ved hver regnskapsavslutning.
5. Over-/underkurs og premie ved avtale om derivater inngår i anskaffelseskost og opptakskost på finansielle eiendeler og forpliktelser.

3.5 Sikring

3.5.1 Forutsetninger for regnskapsmessig sikring

1. Regnskapsmessig sikring forutsetter at det ligger en økonomisk sikring til grunn. Det betyr at det skal foreligge en intuitiv og rimelig økonomisk begrunnelse for sikringen.

Økonomisk sikring innebærer at et sikringsinstrument effektivt reduserer virkningen av risikoen som søkes sikret i sikringsobjektet.

2. Et sikringsobjekt kan være en eiendel, en forpliktelse, en bindende avtale eller en rimelig sikker transaksjon som utsetter kommunen for risiko for tap som skyldes endringer i virkelig verdi eller fremtidige kontantstrømmer.

Et sikringsobjekt kan være ett enkelt objekt eller en portefølje av objekter med likeartede risikokarakteristika.

3. Et sikringsinstrument er en eller flere finansielle avtaler som brukes for å sikre en bestemt identifisert risiko ved sikringsobjektet.

Solgte finansielle avtaler, herunder netto utstedte opsjoner, eller andre finansielle avtaler som har en positiv virkelig verdi på oppstartstidspunktet for sikring, kan ikke inngå i sikring.

Kjøpte finansielle avtaler kan inngå i sikring.

Også eksisterende finansielle avtaler, som er regnskapsført etter hovedregelen i standarden, kan inngå i sikring dersom avtalen har en verdi på null eller har negativ virkelig verdi på oppstartstidspunktet for sikring. I begge tilfeller skal verdien på sikringstidspunktet balanseføres og tilbakeføres i driftsregnskapet lineært over løpetida.

Et finansielt instrument som har vært sikringsinstrument i en sikringsrelasjon som har opphørt kan benyttes som sikringsinstrument i en ny sikringsrelasjon.

3.5.2 Sikringsdokumentasjon

1. Fra det tidspunkt en regnskapsmessig sikring begynner, og så lenge den vedvarer, skal det foreligge sikringsdokumentasjon.
2. Sikringsrelasjonens effektivitet skal dokumenteres fra inngåelsen av sikringen. Vurderingen må følges opp ved hver regnskapsavslutning gjennom hele sikringsperioden.
3. For hver enkelt sikringsrelasjon skal det dokumenteres:
 - a) formålet med sikringen
 - b) hvilken type risiko som skal sikres
 - c) hvorvidt det er en kontantstrømsikring eller en verdisikring
 - d) hvilket sikringsobjekt(er) som skal sikres,
 - e) hvilket sikringsinstrument som skal anvendes
 - f) sikringseffektiviteten

3.5.3 Regnskapsføring ved kontantstrømsikring

1. Med kontantstrømsikring forstås i denne standarden en sikringsrelasjon der virkningen av endringer i kontantstrømmen fra sikringsinstrumentet effektivt reduserer virkningen av endringer i kontantstrømmen fra sikringsobjektet.

En kontantstrømsikring er en sikring mot svingninger i kontantstrømmer som skyldes markedsmessig risiko og som kan påvirke kommunens driftsresultat.

2. Ved regnskapsmessig sikring skal gevinster og tap fra sikringsinstrument sammenstilles med gevinster og tap fra sikringsobjekt. For kontantstrømsikring innebærer det at verdiendring på sikringsinstrumentet ikke regnskapsføres før sikringen opphører.

3. Premie som betales, eller på annen måte ytes, ved anskaffelse av en opsjon som sikringsinstrument, skal periodiseres lineært over opsjonsperioden.

3.5.4 Regnskapsføring ved verdisikring

1. Med verdisikring forstås i denne standarden en sikringsrelasjon der virkningen av endringer i verdien av sikringsinstrumentet effektivt reduserer virkningen av endringer i verdien av sikringsobjektet.

En verdisikring er en sikring mot endringer i den virkelige verdien av en eiendel eller forpliktelse eller en bindende avtale, som skyldes en markedsmessig risiko og som kan påvirke kommunens driftsresultat.

2. Ved regnskapsmessig sikring skal gevinster og tap fra sikringsinstrument sammenstilles med gevinster og tap fra sikringsobjekt. For verdisikring innebærer det at verdiendring på sikringsinstrument ikke regnskapsføres før sikringsinstrumentet realiseres. Sikringsobjektet skal balanseføres til den verdi som reflekterer effekten av sikringen.
3. Premie som betales eller på annen måte ytes ved anskaffelse av en opsjon som sikringsinstrument skal periodiseres lineært over opsjonsperioden.

3.5.5 Fastrenteobligasjoner til forfall

1. Fastrenteobligasjoner som kommunen ved anskaffelse av obligasjonen har til formål å holde til forfall, kan behandles på samme måte som kontantstrømsikring. Obligasjonene verdsettes til anskaffelseskost med lineær periodisering av over- og underkurs. Nedskrivning etter budsjett- og regnskapsforskriften § 3-3 (laveste verdis prinsipp) er ikke nødvendig ved verdifall som skyldes renteendringer.

3.5.6 Regnskapsføring ved opphør av sikring

1. Dersom den økonomiske sikringen avsluttes, må også den regnskapsmessige sikringen avsluttes. Den økonomiske sikringen avsluttes når sikringsinstrumentet eller sikringsobjektet selges, utløper eller bortfaller på annen måte. Sikringen avsluttes også når sikringsinstrumentet ikke lenger effektivt reduserer risikoen knyttet til sikringsobjektet.

Vesentlig endring i en finansiell avtale som inngår i sikring, men hvor det samlede sikringsinstrumentet ikke vesentlig endres, innebærer at den endrede avtalen ikke lenger kan inngå i sikringen.

Endringer i enkeltavtaler som i sum innebærer en vesentlig endring i sikringsinstrumentet, fører også til avslutning av den regnskapsmessige sikringen.

2. Når opphør av sikring skyldes at sikringsobjektet er bortfalt eller finansielle instrument som inngår i sikring er avsluttet, skal regnskapsføring av gevinst eller tap ved transaksjonen skje på avslutningstidspunktet.
3. Dersom gevinst eller tap ved opphør av et finansielt instrument som inngår i sikring innarbeides i det nye finansielle instrumentet, skal gevinst eller tap

tilbakeføres over løpetiden på det nye instrumentet. Tilbakeføringen kan skje lineært, dersom gevinsten eller tapet er jevnt fordelt over løpetiden på den nye avtalen. Det samme gjelder ved tilsvarende endring av fastrentelån.

4. Dersom kravene for at instrumentet kan inngå i en sikringsrelasjon ikke lenger er oppfylt, skal verdsettelse skje etter de alminnelige verdsettelsesreglene, slik de er beskrevet i punkt 3.4 i denne standarden.

3.6 Noteopplysninger

I noter til regnskapet skal det gis følgende opplysninger knyttet til finansielle instrumenter:

1. Etter budsjett- og regnskapsforskriften § 5-11 bokstav d) skal det for markedsbaserte finansielle omløpsmidler opplyses om sum anskaffelseskost, balanseført verdi ved inngangen av året, årets resultatførte verdiendring og balanseført verdi ved utgangen av året. Tilsvarende opplysninger gis for derivater som ikke regnskapsføres etter reglene om sikring. Dersom virkelig verdi i unntakstilfeller ikke kan fastsettes på en pålitelig måte, skal dette opplyses om og begrunnes.
2. Etter budsjett- og regnskapsforskriften § 5-11 bokstav e) skal det opplyses om hvilke finansielle eiendeler som regnskapsføres etter reglene om sikring, hva som er tilhørende sikringsobjekter, formålet med sikringen og sikringens varighet.

4. ANBEFALING

1. Førstegangsbalanseføring skal skje på transaksjonstidspunktet.
2. Finansielle omløpsmidler skal måles til laveste verdi av anskaffelseskost og virkelig verdi (laveste verdis prinsipp).

Finansielle forpliktelser skal måles til høyeste verdi av opptakskost og virkelig verdi (høyeste verdis prinsipp).

Markedsbaserte finansielle omløpsmidler skal måles til virkelig verdi.

Verdiendringer som følge av reglene om måling skal regnskapsføres som utgifter eller inntekter i driftsregnskapet.

3. Derivater med finansielt oppgjør, som ikke inngår i sikring, er omfattet av de generelle reglene om måling.
4. Ved sammensatte finansielle instrument skal det enkelte instrument identifiseres og måles separat.
5. Ved regnskapsmessig sikring skal gevinster og tap fra sikringsinstrument sammenstilles med gevinster og tap fra sikringsobjekt. Regnskapsmessig sikring

forutsetter at det ligger en økonomisk sikring til grunn.

5.1. Ved kontantstrømsikring skal verdiendring på sikringsinstrumentet ikke regnskapsføres før sikringen opphører.

5.2. Ved verdisikring skal verdiendring på sikringsinstrument ikke regnskapsføres før sikringsinstrumentet realiseres. Sikringsobjektet skal balanseføres til den verdi som reflekterer effekten av sikringen.

6. Dersom den økonomiske sikringen avsluttes, må også den regnskapsmessige sikringen avsluttes.